

СТАНОВИЩЕ

за дисертацията на Росен Малчев на тема

„Напрежения в структурата на фолклорната вяра. Агиология и демонология”

Д-р Росен Малчев е един от най-продуктивните български фолклористи, провел десетки експедиции на терен и обработил стотици записи с информатори. Неговите изследвания винаги са посатвени на широк културноисторически фон, а изводите му се основават на задълбочен и всестранен анализ.

Дисертационният му труд въвежда читателите в един граничен свят, обитаван от водни бикове, змейове, здравички, самодиви и просто диви старци, безглави и безтелесни конници, странстващи светци и мощи. Ако трябва да определя това, което свързва в моето съзнание разгледаните в дисертацията сюжети, то е именно странстването – на мотиви, идеи, персонажи, глави и светци.

Във фолклора пътуванията стават лесно – не толкова в географски измерения, колкото между световете – горен и долен, тукашен и отвъден. Росен Малчев повежда читателите си тъкмо на едно такова пътешествие между световете. Дисертацията има няколко раздела, но те са изградени по общ модел. В началото на всеки от тях авторът въвежда митологичния персонаж, анализира представите за него, поставени на широк съпоставителен фон, и намира мястото му в системата на фолклорната вяра. За всеки от персонажите е изведена схема на отношението към него, което може да варира от първичен страх през страхопочитание до обожествяване, и на начините на общуване с него – от просто желание да се избягва, през ритуал на омилюствяване, до религиозно почитане. Към всеки раздел са добавени илюстративни текстове, записани при разговори с информатори, които дават възможност на читателя сам да се срещне с разглеждания обект и да си направи изводите за него.

Но темите в дисертацията не следват паратактично една след друга. Между тях има хипотактична връзка и те не биха могли да бъдат представени в променен ред – всяка тема надгражда, допълва и доразвива започнатата вече идея. Така в резултат се очертава представата за многоизмерността на фолклорната вяра, в която могат да стоят редом змеят и светецът, за съжителството и трансформациите на обектите в нея. Една част от

сюжетите се развиват в българския Северозапад и потвърждават думите на Йордан Радичков, който казваше, че е пътувал на много места по света, но никъде не е видял по-интересно място от родния си северозападен край.

Две особености на тази дисертация я правят особено ценна. Първо, общо взето, всички персонажи и теми са открити от самия автор. За някои от тях днес не може да се каже, че са нови, защото той вече е писал за тях. Но това са полета от фолклора, които са откритие на Росен Малчев. Второ, почти всички текстове на разговори с информатори са от архива на Асоциация „Онгъл”, а голяма част са записани лично от него. Така тази дисертация съчетава по най-добър начин двете страни на фолклора и етнологията – теренната работа с анализа и обобщението. Важно е да се подчертае обаче, че Росен Малчев не остава затворен в своя тъгъл или „Онгъл”, той е изключително добре запознат с фолклорните изследвания на своите колеги и поставя откритията си на много широк етнологички фон, цитира множество други публикации, както на текстове, така и на теории. Впечатляващ е също широкият културноисторически фон, на който се разгръщат анализите му, както и съчетанието на изследванията му по конкретни теми с широката филологическа култура, той се бръща и към произведения от художествената литература, например от Йовков.

Трудът на Росен Малчев е изключително приносен, както с въведения богат първичен материал, така и с неговия анализ, който води до изясняване на важни моменти от народната вяра. Той има всички качества на дисертация за присъждане на научната степен „Доктор на филологическите науки” – научни открития, богат материал, задълбочен анализ. Затова убедено препоръчвам да му бъде присъдена научната степен „доктор на филологическите науки”.

17.09.2015

проф. дфн Искра Христова-Шомова